

Ioan Laza, Florin Ardelean (coord.)

Trei decenii de jurnalism (1990-2019): proiecte, realizări, restanțe

Copyright © Ioan Laza, Florin Ardelean (coord.)

Copyright © TRITONIC 2020 pentru ediția prezentă

Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte

TRITONIC

Str. Coacâzelor nr. 5, București

e-mail: editura@tritonico.ro

www.tritonico.ro

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):
http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LAZA IOAN,

Trei decenii de jurnalism (1990-2019): proiecte, realizări, restanțe

/ coord: Ioan Laza, Florin Ardelean – București, Tritonic Books, 2020

ISBN 978-606-749-523-2

LAZA, IOAN, (coord.)

ARDELEAN, FLORIN, (coord.)

Colectia Comunicare Media este coordonată de lect. univ. dr. Bogdan Hrib.

Coperta: Alexandra Bardan

DTP: Ioan Dorel Radu

Editor: Rebeca Cojocaru

Comanda nr. CM07 / 2020

Bun de tipar: Decembrie 2020

Tipărit în România

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

Coordonatori:
IOAN LAZA
FLORIN ARDELEAN

TREI DECENII DE JURNALISM (1990-2019): PROIECTE, REALIZĂRI, RESTANȚE

TRITONIC

Tritonic Books

București – 2020

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	9
MARIAN PETCU Decomunizarea mass-media din România, în câteva repere.....	13
LUMINIȚA ROȘCA Jurnalismul în era digitală. Relația dintre subiectivitate și reprezentările jurnaliștilor despre munca lor.....	39
SANDU FRUNZĂ, IULIA MEDVESCHI etică și responsabilitate socială în cultivarea brandului personal al jurnalistului în era digitală.....	55
BRÎNDUȘA ARMANCA Păcatele presei românești. O analiză a eticii jurnalistice postdecembriste.....	75
LUCIAN CHIȘU Cultura versus media (Cronica unui eveniment dinainte anunțat).....	103
CĂLIN-MIRCEA POPA Cercetarea geodemografică și audiența televiziunilor românești.....	125
FLORIN ARDELEAN Amărâte și vesele întâmplări în presa bihoreană postdecembristă.....	149
MIRCEA CHIRILĂ De la mirajul trustului de presă la singurătatea jurnalistului de cursă lungă.....	171

TVO – momentul zero al televiziunii independente în România.....	181
GABRIEL MOISA, LIVIA BUCUR Ideologie și propagandă în Bihor. „Adevăruri fabricate” de presa bihoreană a anului 1989.....	201
OVIDIU PECICAN Ziarele și revistele mele.....	215
MIRCEA-DOREL SUCIU <i>Dosarele istoriei (1996–2007):</i> Prima revistă de popularizare a istoriei apărută în România postcomunistă.....	225
SĂLUC HORVAT Presa literară băimăreană <i>NORD LITERAR</i>	235
MARCEL TOLCEA Presă și masonerie. Câteva deslușiri mediatice pornind de la revista <i>TRIVIUM</i>	245
LUCIAN-VASILE SZABO Dificultăți în culegerea de informații despre Revoluția de la Timișoara din 1989.....	257
DANIELA FLORIAN Structura universului mediatic timișorean în primul deceniu postdecembrist.....	277
IOAN DAVID Personificarea ziarelor în primul „cincinal” al presei românești postdecembriste.....	287
CONSTANTIN BRĂTESCU Presa caransebeșană postdecembristă, sub zodia hazardului.....	295

TRISTAN MIHUȚA Cinci ani de nervi și zbucium.....	311
ANNA RĂU-LEHOTSKÁ Slovacii din România și revistele lor.....	321
STEPANOV VESNA, RAICO CORNEA Presa scrisă de limba sârbă din România.....	335
GABRIEL CRĂCIUN, LUCIAN PRICHICI De la <i>Revista Grănicerilor</i> la <i>Frontiera</i>	355
CARMEN UNGUR-BREHOI, IOANA LUCIA BORDEIANU Reviste și buletine de informare-documentare ale MAI și structurilor subordonate.....	369
VALERICA DRAICA, DUMITRU DRAICA Fenomene lingvistice frecvente în stilul publicistic actual.....	383
NICOLETA POPA Protecția minorilor și conținutul audiovizualului în România.....	395
EVA IOVA-ȘIMON, IULIA KAUPERT Patru decenii de radiofonie românească în Ungaria.....	405
TEODORA SMOLEAN Presa românească din Voivodina în anii ‘90 – între dictatură și tranziție.....	419
LUCIAN MARINA Radio Novi Sad în vremuri de război și pace 70 de ani de radiofonie românească în Voivodina.....	441
IOAN LAZA <i>Revista Literatura și Arta: debransarea de la teme tabu</i>	461

DECOMUNIZAREA MASS-MEDIA DIN ROMÂNIA, ÎN CÂTEVA REPERE

Marian PETCU

Cuvinte-cheie: *mass-media, liberalizare, comunism, România, jurnalism, legislație*

Argument¹

Decomunizarea societății române a cunoscut mai multe paliere. Bunăoară, liberalizarea pieței informațiilor a însemnat trecerea de la o societate de *masă*, dependentă de o unică sursă de informații, la o societate de *publicuri*. Acest proces este explicabil nu doar prin multiplicarea surselor de informare, ci și prin aceea că devin posibile dezbateri libere, agregări și confruntări generate de informația *plurală*, să o numim așa, despre un eveniment, pluralismul făcând parte din „ADN”-ul formulei liberale, al democrației. *Demasificarea*, așadar, ar fi unul dintre marile câștiguri, în context, posibilitatea de a alege, de a te conecta la acele surse de informații cu care te simți (sau nu) în acord ideologic.

* Prof. univ. dr., Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, Universitatea din București

¹ Acest text reprezintă intervenția mea la Conferința internațională „Trei decenii de jurnalism. Proiecte, realizări, restanțe”, organizată de Universitatea din Oradea și de Universitatea din Szeged-Ungaria, 10–11 octombrie 2019, revăzută, pentru publicare, în decembrie 2019.

Respectiv Dificultățile acestui proces au fost generate de accesul inegal la resurse, în primul rând. Este vorba despre monopolul deținut de presa „publică”, adică de periodicele aparținând Partidului Comunist, precum și altor entități controlate de acesta (consilii județene, municipale, sindicate etc.), pe piața difuzării, a tipăririi, a materiilor prime, prin raport cu noii competitori, care adesea nu aveau mai nimic, în afara unei mașini de scris.

În conferința de față voi realiza o repede privire asupra fenomenului evocat în titlu, ceea ce mă obligă la o extrem de severă selecție.

Memoria

În perioada evocată, profesia a pierdut mulți jurnaliști autentici, de primă linie – Nicolae Carandino (1905–1996), Alexandru Stark (1931–1992), Ioan Grigorescu (1930–2011), Jana Gheorghiu (1946–2007), Aristide Buhoiu (1938–2006), Anton Uncu (1939–1998), Iosif Sava (1933–1998), Ion Chirilă (1925–1999), Pan M. Vizirescu (1903–2000), Dionisie Șincan (1929–2000), Octavian Paler (1926–2007), Victor Frunză (1935–2007), Max Bănuș (1926–2008), Monica Lovinescu (1923–2008), Gaby Michăilescu (1910–2009), Ilie Purcaru (1933–2008), Adrian Păunescu (1943–2010), Liliana Branca (1947–2010), Dumitru Titus Popa (1940–2011), Mihai Creangă (1942–2019) și mulți alții. Este o pierdere uriașă, mai ales că nu avem volume de interviuri cu acești reprezentanți ai profesiei – ceea ce știau ei nu rămâne în nicio arhivă. Și nici în documentele oficiale. Unde erau jurnaliștii, când decanii lor de vârstă se stingeau? Jurnalismul are memorie scurtă. Se poate verifica și de astă dată.

La 20 octombrie 2005 sunt înhumate rămășițele pământești ale jurnalistului Pamfil Șeicaru (mort în Dachau-Germania, 1980) la mănăstirea ctitorită de el –

Sfânta Ana, din Orșova. Inițiativa i-a aparținut profesorului Victor Frunză. În septembrie 2007, la propunerea poetului Petre Stoica și a primarului Kaba Gabor, la Jimbolia se inaugurează Muzeul Presei „Sever Bocu”, în clădirea unei foste școli de meserii. Este primul muzeu de acest tip din România².

Gloria

Profesia / ocupația noastră a dat lumii academicieni – Costa Roșu și Vasile Tărățeanu; ambasadori, la Paris și la Berlin – Luca Niculescu și Emilian Horațiu Hurezeanu; consilieri ai președintelui republicii – Sandra Pralong, Valeriu Turcan și Bogdan Oprea. Alți „academicieni” – vezi Academia Oamenilor de Știință: Ion Cristoiu, „Fondator de școală jurnalistică modernă” (cu rang de *membru de onoare*), Victor Moraru (Chișinău) și alții. Să fim corecți! – numeroșii noștri jurnaliști (prin profesie, prin vocație, prin accident) s-au dovedit incapabili să stabilească ierarhii, premii ș.a.m.d. Această profesie (să-i spunem așa) a dat și europarlamentari – Rareș Bogdan (*Realitatea tv*), Carmen Avram (*Antena tv*), un primar general al Capitalei – Gabriela Firea (din grupul media *Antena /Intact*) – lista este lungă.

O carte în care pot fi cuprinși jurnaliștii autentici și așa-zii jurnaliști, cu performanțele (dar mai ales) cu

² În anul 2007 am inițiat *Revista română de istorie a presei*, alături de Aurelia Lăpușan și Ilie Rad; în martie 2008, în castelul din localitatea Macea-Arad avea loc primul congres național de istorie a presei, prin bunăvoința conducerii Universității de Vest „Vasile Goldiș”. Așa a devenit posibilă revista *Studii și cercetări de istorie a presei*, ca anuar al Asociației române de istorie a presei. În anul 2010, la Constanța se instituie Premiul național pentru jurnalism „Nicolae Sever Cărpinișan”. Premiul național „Valeriu Braniște” pentru cercetarea istoriei presei, conferit de Asociația Română de Istorie a Presei a fost instituit în 2013, iar în 2019, Premiul „Maria Danilov”, în memoria acestei cercetătoare din Basarabia.

Resderapajele / scăderile lor ar avea prea multe pagini, pentru a fi publicată. O trecem la restanțe.

Treptele decomunizării mass media

Publicului tânăr îi va fi greu să înțeleagă organizarea piramidală a sistemului mass-media din România comunistă, controlul total al informațiilor, al resurselor, al tirajelor ș.a.m.d., controlul accesului la profesie – pentru a ne opri la câteva dintre particularitățile modelului comunist de presă, așa cum s-a manifestat acesta la noi. Pentru a înțelege contextul, iată un fragment reprezentativ: „Presa este un instrument al partidului și trebuie să difuzeze politica partidului în toate domeniile de activitate (...). În domeniul presei (...) trebuie să luăm o serie de măsuri contra oricărui spirit liberal ce lasă deschisă ușa concepțiilor ce nu servesc educației socialiste și comuniste” – afirma Nicolae Ceaușescu, la una dintre reuniunile politice³ care priveau presa, educația ș.a.m.d.

Situația atipică a României, prin raport cu celelalte state comuniste, în care transferul de putere s-a făcut fără victime se explică și prin absența unei sfere publice paralele, neoficiale, un câmp al reflecției critice. Rarele disidențe – rămase necunoscute, cel mai adesea – nu s-au coagulat, ca în țări precum Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, spre exemplu. Pe de altă parte, în timpul guvernărilor comuniste intelectualii au fost „cu nasul pe sus”, cum se spune, în sensul că i-au disprețuit pe muncitori, adică tocmai pe cei pe care se cuvenea să-i susțină în protestele lor – discutăm aici de cei care formau „grosul” Partidului Comunist. Un partid reformat ar fi putut aduce speranța că societatea, în ansamblul său, poate fi reformată. Un astfel de gest ar

³ Nicolae Ceaușescu, „Cuvântare la consfătuirea de lucru cu activiștii și cadrele din domeniul educației politice, propagandei și ideologice”, în *Scântea*, 10 septembrie 1977, p. 1.

fi constituit mai mult decât o promisiune politică. La alții a fost posibilă tranziția de la dictatură la democrație, fără sânge. Rămâne de clarificat acest aspect, într-o carte a rătărilor noastre, mai vechi ori mai noi.

Evenimentele din decembrie 1989 găsesc România cu circa 500 de publicații seriale⁴, editate la nivel național și local, de toate periodicitățile, foarte multe dintre ele rămânând necunoscute publicului. Este vorba despre reviste adresate specialiștilor din diverse domenii de activitate, precum și de presa științifică, adică de publicații care nu ajungeau pe culoarul popular, la public, ci circulau pe culoare profesionale, academice etc.

O singură televiziune, cea publică, un singur radio, cel public (cu două canale permanente și unul sezonier⁵), o singură agenție de știri⁶, o singură rețea de difuzare a presei pentru localitățile urbane și pentru o parte dintre cele rurale mai importante (ca populație și forță economică⁷) și cam atât. Tirajele erau asigurate de autoritatea politică prin obligarea elevilor, studenților, lucrătorilor din varii domenii de activitate să contracteze abonamente. Vorbim aici despre o presă *de ofertă*, nu de una *de cerere*. Adică nu cititorul decidea ce îl interesează, ci editorul. În plus, trebuie amintit că vorbim despre un jurnalism-propagandă, și acesta sever cenzurat⁸.

România rămâne în istoria jurnalismului european prin câteva elemente – 1) „telerevoluția”, a se înțelege

⁴ 495 titluri, dintre care 36 cu apariție cotidiană. 52 erau editate în limbi ale minorităților naționale. Indicatorul „titluri de ziare și de reviste la suta de mii de locuitori” avea, în anul 1989, valoare 2,1.

⁵ *Radio Vacanța* emitea de la Mamaia, în sezonul estival.

⁶ *Agerpres*, devenită pentru o vreme *Rompres*.

⁷ În mediul rural difuzarea presei a fost asigurată și prin magazinele cooperatiei.

⁸ *Vezi Enciclopedia cenzurii din România*, vol. I-II, Editura Ars Docendi, București, 2019

Respo schimbarea de regim politic din decembrie 1989, transmisă de televiziunea publică în direct; 2) prin cea mai mare manipulare⁹ – a se vedea evenimentele de la Timișoara, zvonurile despre zecile de mii de morți ș.a.m.d., despre care s-a vorbit în termeni de dezinformare¹⁰, deturnare etc.; 3) explozia informațională, care a avut o amploare greu de imaginat – de la cele 500 de titluri de periodice în 1989 se ajunge la 1.500 titluri în a doua parte a anului 1990 și la circa 5.000 de titluri, în primii zece ani post-comuniști.

Cele mai multe ziare și reviste postcomuniste au fost inițiate de investitori privați, care au văzut în presă o oportunitate economică. Apar noi posturi de emisie radiofonică, mici televiziuni, cu investiții din țară ori din străinătate. De asemenea, se multiplică numărul distribuitorilor de presă. Ceva rămâne constant, cel puțin în primii ani postcomuniști: furnizorii de hârtie și imprimăriile.

O altă noutate, apariția presei partidelor politice nou înființate / reînființate, ziare suprimate încă din anul 1947, dar și a unui număr important de periodice religioase, sportive, erotice ș.a.m.d. Tot din seria noutăților – o serie de reviste anticomuniste și monarhiste.

Cât privește impactul acestor publicații, să amintim că unele ating tiraje de circa două milioane de exemplare zilnic (*Adevărul*, *România liberă*) ori tiraje inimaginabile în alte condiții – vezi *Zig-zag magazin*, cu 600.000 exemplare, săptămânal. Chiar și mai târziu, când piața s-a mai așezat, *Adevărul* tipărea circa un milion de exemplare, dar cine își putea imagina că peste 28 de ani va ieși pe piață cu circa 4.800 exemplare / ediție?

⁹ Vezi *Médiamentonges* este titlul unei lucrări apărute la Bruxelles în 1990, Editura Gallimard, realizată de Gérald de Selys; publicată în versiune română – *Minciuni mass media*, traducere de Elena Dan, Editura Scripta, București, 1992

¹⁰ Uniunea Internațională a Presei Francofone a organizat aici o reuniune dedicată manipulării.

Apar și reviste ale jurnaliștilor (1990) în locul eșuatei *Presa noastră*¹¹, cu titlul *Curierul ziaristilor*, editată de Societatea Ziaristilor din România. La rândul său, Asociația Ziaristilor Români publică, pentru o scurtă perioadă, revista *Z* (1990). Acestea păreau a fi semne bune, în sensul că se manifesta o oarecare solidaritate a celor din presă. Mai târziu, și mai de durată, *Gazeta gazetarilor*, editată de Uniunea Sindicală *Mediasind*. Printre noutățile evoluțiilor *post-com*, periodicele-rețea, așa cum au fost *Jurnalul de...* (Grupul de presă *Intact*), *Monitorul de...* (Iași), *Adevărul de...* (București), *Oglinda de...* (București) și altele.

La 22 iunie 1992 este fondat primul ziar privat de mare tiraj, *Evenimentul zilei*, care a aparținut grupului format din Ion Cristoiu, Cornel Nistorescu și Mihai Cârciog; pentru o vreme, ziarul a aparținut Grupului *Expres*, apoi trustului german *Bertelsman*, respectiv trustul elvețian *Ringier*. Este primul ziar care apare, după zeci de ani, în format popular, în trei ediții (cel puțin pentru o scurtă perioadă), cu un tiraj foarte mare.

Avem, iată, un prim cotidian creștin, editat de Patriarhia Ortodoxă Română – *Lumina*. În prezent, în Patriarhia Română sunt active, pe lângă Centrul de Presă *Basilica*, unicat în toată lumea ortodoxă, peste 300 publicații periodice ale eparhiilor, parohiilor, mănăstirilor, școlilor teologice și ONG-urilor creștine, 6 posturi de radio și un post de televiziune *online*, peste 4.000 de web-situri și pagini în rețelele de socializare¹².

Pentru a vedea cât de generoasă a fost această perioadă, vă ofer exemplul județului Hunedoara, unde, în intervalul 1878–2007 au apărut 318 titluri de publicații periodice, de toate tipurile, în limbile română și maghiară, perioada

¹¹ Revista va lua titlul *Presa panoramic* și va falimenta în scurt timp.

¹² Vezi și: *Catalogul mediatic ortodox – ediția 2017*, Basilica, București, 2017

cea mai săracă (ca număr de titluri) fiind cea comunistă¹³. Iată distribuția acestora, pe perioade: 1878–1918 = 36; 1919–1943 = 93; 1944–1989 = 24; 1989–2007 = 165. Dintre cele 318, în perioada postcomunistă s-au înregistrat circa 52%, adică 165 de titluri. Dacă ar fi să luăm în calcul doar intervalul ianuarie-martie 1990, constatăm că au apărut 17 noi titluri de ziare și reviste, de informare generală, politice (FSN, PNL), religioase, ecologiste ș.a.m.d. Datele de mai sus dau o imagine a „exploziei”, cum a fost calificată uneori, a activității jurnalistice și editoriale, de după prăbușirea regimului comunist.

Numeroase titluri au dispărut, așa cum se poate vedea și în statistica județului Cluj – „Niciun ziar local înființat la Cluj începând cu 1990 nu a rezistat până în prezent pe piață. Demn de remarcat, excepție fac *Făclia* și *Szabadság* (ex-*Igazság*) care au apărut înainte de 1989, în regimul comunist, și au rezistat până în prezent” – după cum aprecia Tiberiu Fărcaș¹⁴. Așa s-a întâmplat în majoritatea județelor – echipele redacționale vechi, care au avut o relație bună atât cu vechea, cât și cu noua Putere au rezistat pe piață, din motive pe care nu avem timp să le expunem aici. Cine va cerceta licitațiile organizate de autoritățile locale pentru imprimarea buletinelor de vot, a diverselor formulare tipizate, publicitate ș.a.m.d., dar și pentru spații comerciale, în cei 30 de ani de decunimizare, va înțelege despre ce a fost vorba.

În intervalul 2015–2018, în țara noastră au apărut, anual (titluri active, indiferent de anul fondării) circa 3.000 de publicații seriale¹⁵. Aproape 40% sunt editate în București,

¹³ Ștefan Nemeșek, *Presa hunedoreană de la origini până în prezent*, Editura Realitatea românească, Vulcan, 2007, vol. I – II, *passim*.

¹⁴ *Colosul cu picioare de hârtie. O istorie subiectivă și ilustrată a presei scrise din Cluj-Napoca, 1989–2010*, comunicare.ro, Eikon, București, 2010, p. 9

¹⁵ *Vezi Bibliografia Națională Română. Publicații seriale*, Editura Bibliotecii Naționale a României, București, edițiile curente – spre exemplu,

cea ce constituie o problemă, în sensul că „centrul” domină piața, ca și în trecut. Este vorba despre cele 1.150 de titluri editate aici, prin comparație cu Cluj – 190 titluri, Iași – 163 titluri, Timiș – 110 titluri, Dolj – 95 titluri ș.a.m.d. Cele mai sărace județe sunt Giurgiu, Tulcea, Ilfov și Caraș Severin – între 5 și 10 titluri; Teleorman, Ialomița, Călărași, Vrancea și Bistrița-Năsăud – între 15 și 20 titluri etc. De unde acest volum uriaș de publicații periodice? Explicația constă în numărul foarte mare de titluri care aparțin facultăților, liceelor, școlilor de toate tipurile, inclusiv grădinițelor. Bunăoară, în anul 2016 (și situația nu s-a schimbat semnificativ, între timp), din cele 3.108 periodice, 822 făceau parte din clasa¹⁶ *Educație*, adică circa 26% din total. Explicația ... la explicație este aceea că personalul didactic este evaluat și pe baza activităților editoriale / extracurriculare ș.a.m.d., or computerul și aparatura de multiplicat sunt acum la îndemâna majorității instituțiilor de învățământ.

Dintr-o statistică recentă a Centrului național ISBN–ISSN¹⁷, rezultă că din totalul publicațiilor înregistrate de-a lungul timpului (!), 22.150 sunt în format tipărit, 1.980 în format CD-ROM și restul în format *online*. La 1 ianuarie 2019, în Registrul ISSN internațional, România figura cu 3.077 de publicații *online*, ocupând locul 20, dintr-un total de 75 de țări care înregistrează publicații în acest format, în conformitate cu statisticile Centrului Internațional ISSN.

Potrivit statisticilor oficiale¹⁸, în România sunt în vigoare (posturi în funcțiune) 565 licențe pentru emisie radio terestru; 248 licențe rețele de radio terestru; 27 licențe radio satelit; 12 licențe televiziune digitală terestru; 93 licențe

http://www.bibnat.ro/dyn-doc/publicatii/BN_seriale/Seriale%202016.pdf

¹⁶ *Vezi Clasificarea Zecimală Universală (CZU)*.

¹⁷ Depozitul Legal Național, Biblioteca Națională a României.

¹⁸ Registrul național al licențelor de emisie – C.N.A. Licențe autorizări / statistica.

Res: penteru televiziune satelit și 217 licențe televiziune prin cablu. Cu alte cuvinte, 1.698 licențe audiovizuale (include avize de retransmisie), deținute de 500 societăți.

Din ciclul evenimentelor majore ale decomunizării, trebuie să amintim *Antena 1*, canal fondat de Dan Voiculescu în 1991, care a constituit punctul de pornire spre celelalte canale – *Antena 3*, *Antena star* și altele, bucurându-se de o audiență mare. La 9 decembrie 1991 începe emisia, în București, postul de televiziune *SOTI* (Societatea pentru o televiziune independentă), în intervalul 23.00–24.00.

De reținut apariția *Pro tv*, canal care a generat o adevărată revoluție în audiovizualul autohton, fondat la 1 decembrie 1995. *Pro tv* este parte a rețelei *Central European Media Enterprises* (managementul acestui canal a fost asigurat de fondatorul său, regizorul Adrian Sârbu).

De la primele posturi private, bucureștene, de tip *Fun radio*, *Uni plus radio*, *Radio Contact*, *Radio Delta* ș.a.m.d., la posturi importante, precum *Europa Fm* (1994) s-au înregistrat 840 de licențe acordate de autoritatea de specialitate – C.N.A., în toată țara, în toată perioada evocată.

Nu au fost lipsite de importanță canalele locale și cele regionale. Spre exemplu, în 1990, la Timișoara începe emisia *TVT 89*, o televiziune privată, continuatoare a *TLT* (Televiziunea Liberă Timișoara), la Baia Mare începe emisia *Cinemar tv*, la Sibiu, o primă rețea de cablu (teledistribuție) se montează în 1991 și exemplele pot continua.

Avem și câteva agenții de presă, cu capital privat – *Mediafax*, *News In*, *Amos*, *ASIS* și altele. Chiar și o agenție studentască – *Cuzanet*, la Iași (<http://www.cuzanet.ro/>). Societatea Română de Radiodifuziune a dezvoltat o mare agenție de monitorizare a presei, *Rador*.

Tot în zona noutăților, presa gratuită, care a eșuat. Pre-cum și ziarele regionale, de tip *Transilvania jurnal*, *Monitorul* și altele. Eșec s-a înregistrat și în cazul ziarelor editate de

partidele politice. Mai nou, exportăm formate – a se vedea *Pro TV Chișinău*, *TVR Chișinău*, *Radio Chișinău* și altele.

Iată cum evaluează Cornel Nistorescu¹⁹ evoluțiile de dată recentă: „Presa a fost împărțită în două, exact cum este și acum, până în 1996. La început, presa a fost un factor de presiune în direcție democratică mai puternic decât partidele politice. Partidele (...) erau slabe la început, naive, lumea n-avea încredere. Se temeau de liberali și țărăniști deoarece fuseseră pictați ca agenți ai capitaliștilor din Vest (...) După anul 2000, au început să vină investitorii străini în presă. A fost o perioadă de mare interes pentru România. Au intrat firme străine în televiziune, radio, ziare (...) După 2004–2005, presa a început să decadă, să fie preluată de tot felul de moguli, de oameni de afaceri și a devenit o presă subordonată intereselor de *business* și politice. Din momentul acela a început decăderea presei. În plus, un moment cheie în evoluția presei din România a fost privatizarea *Rodipetului*²⁰, care a fost dat, în baza unei înțelegeri între Rafic Hariri și Adrian Năstase, unui libanez care se numește Hassan Awdi, care, până la urmă, din nu știu ce motive, a închis *Rodipetul* (...) Nefiind distribuită, nu ajungea la public, nu se cumpăra, nu veneau banii înapoi și s-a produs praf și pulbere. Mai mult de jumătate din România nu este acoperită de o rețea de distribuție”.

Cum explicăm declinul presei, în ansamblul său?

A. Credibilitatea jurnaliștilor, care joacă partituri partinice deseori, adică prestează pentru entități politice fără să recunoască explicit acest lucru. Subestimarea inteligenței cititorilor este un gest fatal, dar cât de greu s-a înțeles acest lucru la noi. Și cu ce preț...

¹⁹ Cornel Nistorescu, jurnalist și editor, scriitor (n. 1948). Director al ziarului *Cotidianul*. Interviu realizat de Carmen Nicoleta Giarăp, 21 octombrie 2019.

²⁰ *Rodipet* – rețeaua națională de distribuție a presei, care acoperea majoritatea localităților.